

De beschouwing van de kunst en de kunst van de beschouwing

Fragmenten uit een tekst uit 1939, postuum gepubliceerd in *Sinn und Form* 13 (1961).

Het is een heel oude en fundamentele mening, dat een kunstwerk eigenlijk voor alle mensen zou moeten werken, ongeschikt hun ouderdom, hun stand of hun opvoeding. Die kunst, heet het dan, richt zich op de mens, en dat kan iedereen zijn, of hij nu oud of jong is, hoofd- of handwerker, opgeleid of niet. Omdat alle mensen iets kunstzinnigs in zich hebben, kunnen alle mensen een kunstwerk verstaan en ervan genieten.

Uit deze mening ontstaat vaak een uitgesproken afkeer tegen zogenaemde commentaren op kunstwerken; men richt zich tegen een kunst die allerhande verduidelijkingen nodig heeft en niet 'van zichzelf' werkt. 'Hoezo, vraagt men, 'zou kunst voor ons slechts dan kunnen werken, als de geleerden er hun voordrachten over gehouden hebben? De 'Mozes' van Michelangelo zou ons slechts aangrijpen nadat

Er zijn veel kunstenaars – en het zijn niet de slechtste – die vastbesloten zijn in geen geval alleen voor die kleine kring van 'ingewijden' kunst te maken, en die voor het hele volk willen creëren. Dat klinkt democratisch, maar volgens mij is het niet helemaal democratisch.

Het is democratisch de 'kleine kring van kenners' tot een grote kring van kenners te maken. Kunst heeft immers kennis nodig. Maar de beschouwing van kunst kan slechts dan tot werkelijk genot leiden, als er een kunst van de beschouwing bestaat. [...]

Als men tot kunstgenot wil komen, volstaat

het nooit alleen het resultaat van een kunstproductie comfortabel en goedkoop te willen consumeren. Het is noodzakelijk aan de productie zelf deel te nemen, zelf in bepaalde mate productief te zijn, een zekere mate van fantasie aan het werk te zetten, zijn eigen ervaringen aan die van de kunstenaar toe te voegen of tegen te stellen, enz.

Zelfs iemand die gewoon eet, werkt: versnijdt het vlees, brengt een beetje naar de mond, kauwt. Kunstgenot kan men niet voor minder krijgen.

Vertaald uit *Texte zur Theorie des Theaters*,
Klaus Lazarowicz en Christopher Balme,
Stuttgart, Reclam, 1991.
Vertaling: Dries Moreels.

Hoe meer ik naar theater kijk, hoe leuker het wordt

Jane Vander Elst, studente 1ste kandidatuur Germaanse aan de KU Brussel, gaat al enkele jaren naar het theater. Ze gaat nog wat vaker sinds ze vorig jaar deelnam aan *Volte Fennen* (jongeren recenseren theatervoorstellingen, een initiatief van CC Westrand o.l.v. Els Leyssen).

'Toeschouwers en acteurs komen samen voor het beleven van een ervaring, die meestal verschildt van, rijker en intenser is dan ervaringen in het dagelijkse leven en die juist hierdoor de kijker kan boeien. Toneel is een rollenspel, waarin acteurs een dialoog opvoeren. Meestal gaat het om een conflict van tegenstrijdige houdingen die spanningen veroorzaken.' Zo luidde één van de vele definities die ons over theater voorgeschoteld werd op de schoolbanken, maar die toch niet helemaal overeenstemt met mijn visie op theater. Toneel is voor mij niet slechts een huiskamer waarin de vierde muur ontbreekt. Het is meer dan dat... Maar wat?

Altijd anders. Geen enkel stuk is hetzelfde. Terwijl de ene voorstelling je een uur lang boeit met filosofieer over banale dingen van het leven (*Wachten op Godot*), de humor van een ander stuk je een tijdje bezighoudt, ga je door de prachtige weergave van gevoelens zodanig in een ander stuk op, dat je al snel verder gaat dat je in de schouwburg zit.

Ook mijn persoonlijke mening is altijd anders. Ze kan veranderen naarmate het stuk vordert en in elk geval evolueert ze in de loop der jaren. Hoe meer ik naar theater kijk, hoe leuker het wordt en hoe meer ik het kan appreciëren. Voor een schrijftopdracht ging ik

het voorbije jaar vaker naar theater. Mijn visie is veranderd, ik kijk op een andere manier en leer dingen appreciëren waarover ik voordien niet eens had nagedacht.

Troeger vond ik een theaterstuk goed als de acteurs zich inleefden in hun rol en als het verhaal me boeide. Langzamerehand veranderden mijn criteria. Ook al leven de spelers zich ongelukkig goed in en is het verhaal uitermate interessant, toch moet een stuk met dat 'iets-meer' hebben, om mij een hele avond te laten genieten. Die visie heb ik gekregen door alle facetten van theater kijken en niet alleen naar

acteurs en verhaal. Decor, muziek, kostuums, taal,... óók allemaal belangrijke elementen van een voorstelling en deze maken samen een stuk tot wat het is.

Het kleine sterven

Het kleine sterven (HETPALEIS, januari 2000) is zo'n stuk waardoor ik van begin tot einde aan mijn stoel gekluisterd zat. Deze voorstelling had alles om mijn favoriet te worden.

'Iedereen kent het, dat zalige gevoel, die kriebels in de buik... Wat maakt dit verhaal dan zo speciaal? Een verliefd koppel, niets meer, niets minder, en toch... zo subliem.'

In dit kort citaat uit een zelfgeschreven recensie, lees je het al: een simpel concept, maar toch

zo prachtig. Hoe kan een regisseur zoiets bereiken? Dat vraag ik me dan altijd af. De cocktail van bepaalde elementen maakte dit zo speciaal. Een eenvoudig decor: piano, videoscherm, camera en blauw doek. De acteurs op de planken – voor het blauwe doek – kregen er op het videoscherm een levendige omgeving van één of andere drukke stad bij. Een overbodige verdubbeling, zou je kunnen zeggen, maar zonder deze ingreep was het heel anders en misschien niet half zo goed geweest. Verlangt de toeschouwer niet juist zoiets? Een perfecte mix tussen theater en film...

Alsof dit alles de kijker nog niet genoeg overtuigd had, zorgde de prachtige live pianomuziek er wel voor dat het publiek zich in een droom waande. De piano op het podium zorg-

de voor een zekere verbondenheid en maakte het allemaal levensechter.

Ook de taal kan niet over het hoofd gezien worden. Dimitri Leue (acteur in en auteur van dit werk), maakte in zijn tekst gebruik van originele beeldspraak en woordspelingen die grotendeels verantwoordelijk waren voor het grappige tintje van het stuk. De talloze beschrijvingen die exact en op een speelse manier weergeven wat iemand denkt, maakten er een echt taalspektakel van. Met eenvoudige woorden slaagt hij erin complexe gevoelens *to the point* te beschrijven.

Voorstellingen als deze zijn in staat mijn visie op theater te veranderen, te verrijken.

Voor het verdwijnt en daarna

Bart Van Wamzeele, regie-assistent bij het productiehuis MB Documentary, had al tijdens zijn studies Fotografie (Sint-Lukas Brussel) en Communicatie: Pers en Voorlichting interesse voor het theater, maar hij raakte helemaal in de ban vanaf het moment dat hij zelf enkele recensies schreef voor *Vlotte Pennen* (een initiatief van CC Westrand o.l.v. Els Leysen).

Wanneer de deuren sluiten, de spots in de zaal met lichte gradaties uitdoven, je het geroezemoes stil hoort wegebben en je alleen nog de contouren van de kruin van je voorste buurman ziet, weet je dat je één van hen bent: een mens die betaald heeft om te kijken.

Als daarna de spots het halfduister decor uitlichten en je voor het eerst scherp kan zien wat en

wie zich daar bevinden, ontstaat er al een eerste soort mystiek. Het scènebeeld zet zich in beweging en de kijkact kan beginnen. Het is opmerkelijk dat die eerste minuten als het ware een indruk nalaten van een kapstok waar ik mijn jas niet onmiddellijk aan durf op te hangen. Je weet immers nooit waar het theater met jou als toeschouwer uiteindelijk naar toe wil. Voor je het

weet loop je misschien met je ogen wijd open in de meest wrange gevoelens of struikel je zonder pardon in de psychologische diepten van het benauwend exhibitionisme dat het toneel kan zijn. Het komt er dus voor mij op neer om de verschillende indrukken naast mekaar te zetten. Uitsstel van beoordeling en interpretatie maakt dat de theatertekens langzaam kunnen inwerken. Thea-

My Dinner with André - Cie De koe & Tg. Stan / Koen De Waal

